

נחלתנו

ידיעות שבועי של מכון "נחלת צבי"

גליון תקס"א - פר' לך לך - תשפ"ה

מי יודע זמי מביד?

[א]

[א] בספה"ק 'קדושת לוי' (פר' בראשית) ד"ה במדרש (ב"ר ח, ר.) בשעת בריאת העולם, אמת אמרה אל יברא. מה עשה הקב"ה? השליך אמת ארצה, שנאמר (תהל' פה, יב) "אמת מארץ תצמח", וע"ש מה שפירש, ומסיים, וזהו השליך אמת ארצה, שגם בארציות לא יתקיים בלי אמת. עכת"ד.

ולכאורה צ"ב, שבמדרש מובא שהקב"ה השליך אמת לארץ, הדא הוא דכתיב (דניאל ח, ב) "ותשלך אמת ארצה", ורק אח"כ מובא כך: אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבון העולמים! מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך? תעלה אמת מן הארץ! הדא הוא דכתיב: "אמת מארץ תצמח". ע"ש.

וב'קדושת לוי' הנ"ל צירף את החלק הראשון של המדרש עם חלקו השני? מי יודע להבין כוונתו? (לכאן הוא [כעין] דילוג הדומות. המגי"ה).

[ב] בספר "אמרי משה" פר' תולדות (הובא בספר משנת הרמ"ל פר' ויחי עמ' כה), בשם הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע לפרש הפס' (תהל' עה, י) "ואני אגיד לעולם, אזמרה לאלקי יעקב", ותוכן דבריו שכל הכח שיש לבני ישראל שנהרגים ונשחטים ונשרפים על קדושת השם - נגרם מכוח יעקב אבינו, שאמר (ברא' מט, א) "האספו ואגידה לכם". ע"ש.

ולכאורה צריך ביאור כוונתו הק'. הן ידוע מפי ספרים וסופרים שמקור כח מסירות הנפש של עם ישראל הוא מאברהם אבינו שמסר את נפש בנו יצחק על קידוש השם, ומאז נשרש בלבבות כל ישראל למסור נפשם על קדושת שמו יתברך?

[ג] שמעתי פעם סיפור נפלא, שבכל עת שרבנו רבי משה אלשיך הק' נשא את דרשתו, הלך האר"י הק' לשמע. פעם אחת באמצע הדרשה יצא האר"י הק' עם תלמידיו, שאלוהו, הן דרכו בקודש תמיד להמתין עד סיום הדרשה, ומדוע הלך הפעם באמצע הדרשה? השיב: בכל פעם שהאלשיך הק' דורש - יורדת מתיבתא דרקיעא לשמוע, הפעם דרש על הפסוקים: 'השומר אחי אנכי?'! (ברא' ד,

ט), גדול עווני מנשוא!?! (שם שם, יג), ובאר הכוונה, דהנה אחד מחוקי מידות הרחמים הוא 'נושא עון' (שמות לד, ז; במדבר יד, חי), ולזה אמר קין "גדול עווני מנשוא!?!", כלומר, האם עווני גדול ועולה על מידת 'נושא עון' ולא תוכל לסלוח לי?!. ואמר עוד דברים עמוקים ונהנה רבנו האלשיך הק' מפירושו, והרי אסור להנות מדברי תורה (אבות פ"ד מ"ה, ועוד). והקב"ה מקפיד עם צדיקיו כחוט השערה (ב"ק נ.), ועזבה המתיבתא דרקיעא את בית הכנסת, על כן הלך גם הוא.

האם ידוע למישהו מקוראי 'נחלתנו' מקור סיפור זה? [נתקבל מהרב ברוך הכהן כץ]

הידעת?!

[א]

בספר "צור יעקב" מהגה"ח רבי אברהם יעקב הלוי הורוביץ אב"ד פראביזנא זצ"ל, בהערות בנו הגה"ח רבי מרדכי אריה הלוי הורוביץ זצ"ל אב"ד באנילוב, אשר בשם "בושם מרדכי" יקרא (אות עח בהע' לסי' קי"א) כתב וז"ל: סיפר לי הרה"ג הצדיק הרב [רבי מרדכי] מבילגריי זצ"ל בן מרן הגה"ק מהרי"ד זצללה"ה מבעלזא, שפ"א בשבת בראשית ער"ח מרחשוון טעה (בעל) המפטיר ולא אמר הפטרת מחר חדש רק הפטרת השבוע, וציוה הגה"ק לקרות בתורה עוד הפעם, ואמר מרן הגה"ק טעם לדבר יען כי בשבת בראשית הי' מנהג לקרות כמ"פ כמו בשמחת תורה, ולכן [כיון שכבר ארע כך] - רצה לקיים המנהג ולקרות עוד הפעם. עכ"ל. עכ"פ ראית שגם דעתו הקדושה היא שלא לקרות עוד הפעם כמו שכתב אאמו"ר הגאון זצללה"ה בטעה בהפטרה, רק בשבת בראשית התיר לקרות עוה"פ.

!! תגובות !!

[א]

הרב יצחק אייכן = בגליון תק"ס ("מי יודע" אות ב') בענין הרן, מבואר בזוה"ק (ח"א עז): ועוד מדרשים, שגם הרן מת שלא כדרך כל הארץ. וא"כ תירוץ זה אינו נכון,

חנוך ולמך בחיי אביהם, וכבר נתקשה בקושיא זו ה'זהרי חמה' עהזוה"ק שם (ר"פ לך), ותירץ שהכוונה שהיה הראשון שמת "על פני אביו", רצ"ל בפניו ממש, ע"ש. וגם ב'אור החמה' הביא קושיא זו בשם הרמ"ק, ותירץ שמת בבחרותו, אבל כל השאר לא מתו בבחרותם. וב'אספקלריא המאירה' (שם) תירץ שנידון ונהרג בחיי אביו, ובוזה היה ראשון, והרמ"ז (שם) תירץ שהכוונה אחרי המבול (וכ"כ בקול אליהו בשם הגר"א זצ"ל לתרץ כן קושיא זו). ראה שם שעשה חשבון שמה שארפכשד מת בחיי אביו, וכן נחור בחיי עבר אביו, הכל היה אחרי מיתת הרן, ע"ש. וראה ענין נחמד בהגהות מהרצ"א בזה"ק הנ"ל]. ומשמיעתנו התורה שהשי"ת עשה כן, כדי שנבין את מעלת אבינו הקדוש אברהם, ע"פ המקובל לרז"ל (זוה"ק שם) שהיו אומות העולם אומרים שאאע"ה ניצל מכבשן האש בזכות הרן שעבד ע"ז הרבה, או שאמרו שעל ידי החרשים והקסמים שלו לחש על האש, ועשה זה השי" להראות לבאי עולם שהוא הצילו, שהרי הרן לא הציל את עצמו ואיך יציל את זולתו?.

[ה]

הרב אהרן יצחק אייזנבערג = בגליון תק"ס (מדור 'תגובות' אות ב' סק"ב) בענין אמירת הפס' "יהיו לרצון" בלחש בסליחות.

ונראה שלפי שפסוק זה, הוא מעין הפסוק שאומרים בסוף תפילת העמידה (תהל' יט, טו) "יהיו לרצון אמרי פי", רק ששם הוא כלשון הפסוק ממש, וכאן אומרו בלשון רבים כשאר פסוקי "שמע קולנו", ושם אומר אותו אף הש"ץ רק בלחש; שאף שחוזר על כל התפילה בקול, אומר פסוק זה בלחש כמש"כ בקש"ע (סי' כ ס"ז), והטעם הוא אותו הטעם שאומר גם "ה', שפתי תפתח" בתחילת החזרה בלחש (מ"ב סי' קיא סק"י), שאין "ה', שפתי תפתח" בתחילתה ו"יהיו לרצון" בסופה חלק מהתפילה, אלא "ה', שפתי תפתח" היא הקדמה ו"יהיו לרצון" היא בקשה שתתקבל התפילה, ולכן אין ראוי שיאמרם באותו הסדר של התפילה. לכן גם כאן באמירת פסוקי "שמע קולנו", אף שהפסוק "יהיו לרצון" הוא בתוך ה"שמע קולנו" ולא בסופה, אומרים אותו בלחש, להשוות את הסליחות לתפילה.

[ו]

הרב אלעזר ש. בריעגער, ישיבת "תורה ודעת", ברוקלין = [א] בגליון תק"ס דנו במש"כ בס' "אגרא דכלה" שעד תרח לא מת שום בן בחיי אביו, והקשה מהבל חנוך למך ועוד. הנה מקור מימרא זו נובע מזוה"ק (פר' לך לך עז): ומפרשי זוה"ק שם דנו בזה בהרחבה. ע"ש בניצוצי אורות' לחיד"א וב'ניצוצי זהר' לר"ר מרגליות, ועוד. ואעתיק גרגיר אחד מה שהביא בשם הגר"א כי לפי החשבון מת הרן בחיי תרח אביו לפני מות ארפכשד בחיי שם אביו, ובמות הרן עדיין היה ארפכשד חי, וכן היו עוד בחיים פלג ונחור. נמצא שהרן היה הראשון בקצב שני חיי אדם שאחרי המבול שמת על פני אביו. עכ"ל.

ומצאתי בניצוצי זוהר' (אות ג') על הזוה"ק שם שתירץ זה בשם הגר"א ז"ל, וז"ל: (ג) כ"ה גם בלקח טוב (פסיקתא זוטרתא) נח י"א כח, ועיי' ניצוצי אורות' הכא שהקושיא מבוארת. הרי הבל מת בחיי אדם אביו, וחנוך לקח בחיי ירד אביו, וכן למך מת ה' שנים לפני מתושלח אביו, ואם ר"ל אחרי המבול שנעשה עולם חדש, הנה חי שם אחרי הולידו את ארפכשד ת"ק שנה, וארפכשד הבן לא חי כי אם תל"ח שנת נמצא שמת ס"ב שנה לפני אביו, וכן חי עבר קצא שנה אחרי מות פלג בנו, ושרוג חי ס"ב שנה אחרי מות נחור בנו, אמנם מובא בשם הגר"א ז"ל כי לפי חשבון מת הרן בחיי תרח אביו לפני מות ארפכשד בחיי שם אביו, ובמות הרן עדיין היה ארפכשד חי וכן היו עוד בחיים פלג ונחור. נמצא שהרן היה הראשון בקצב שני חיי אדם שאחרי המבול שמת על פני אביו. ועיי' בקצות החושן חו"מ סי' רס"א סק"ד מרמב"ן לא מצאתי "על פני" רק בחייו; ע"פ אהרן, ע"פ תרח וכו', ויעוין בויק"ר פ"כ ובמד"ר פ"ב עה"פ (במדבר ג, ד) "ויכהן אלעזר ואיתמר ע"פ אהרן אביהם". ע"ש.

אכן ב'ניצוצי אורות' נשאר בקושיא.

שוב עיינתי בענין והסקתי שהגם שה'אגרא דכלה' כתב כן לכאורה משמיה דנפשיה, באמת הזוה"ק שם כבר כתב זאת, וגם את זה היו צריכים להביא.

[ב]

הרב מרדכי גנוט = (גליון תק"ס, "מי יודע" ג') באורח-פלא מצאתי פתע בקובץ החדש - שי"ל זה עתה - מבית עקד ספרי "ריח ניחוח", להאי גברא ספרא רבא ויקירא הג"ר רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא הי"ו מעפולה, בו כינס חמשה ספרים ישנים ונדירים על תקופות ומזלות, והספר השני הוא [שער התקופות והמזלות מתוך] הס' "ילקוט משה", ולא זו אף זו, שהובא בו ציטוט מקובץ "נחלת צבי" (קובץ ט"ו, אלול תשנ"ז!!!) על אודות הספר "ילקוט משה".

[ג]

הרב דוד צבי הירש מייזליש = על אודות הספר "ילקוט משה", ראה קובץ "נחלת צבי" קובץ ט"ו עמ' רי"ז אות ו', ובגליון "נחלתנו" גליון צ'.

[ד]

הרב בן ציון גרינפעלד, ברוקלין = בענין מה שהק' בגל' תק"ס ("מי יודע" אות ב), הנני להעתיק דברי ה'אגרא דכלה' מהמהדו' הנדפסת עם מראי-מקומות והגהות מאאמו"ר הגה"ח רבי ברוך חנה שליט"א (מהדו' מכון "ספרי מהרצ"א"), ובה מבואר שיסוד דבריו הוא בזוה"ק שם:

"וימת הרן על פני תרח אביו" (ברא' יא, כח). כמדומה שעד תרח לא מת שום בן בחיי אביו (זוה"ק ח"א עז:): [וכן הוא במדרש אגדה כאן ככל דברי הזוה"ק, ובלוי הציון שהוא היה הראשון שמת בחיי אביו, והחיד"א ב'ניצוצי אורות' (עהזוה"ק שם) תמה שהרי הבל מת בחיי אביו, וכן

"יהללו" (לל"י; מנ' ויז'ניץ) ויש המברכים אחר "יהללו" (מנ' בעלז).

[ו] שיש חתן או ברית-מילה בביהכ"נ, מברכים במנחה משום "מהיות טוב אל תקרי רע" (מג"א תצב, ג), וכן כששכחו לברך בשחרית. רבים אינם מודעים לכך. ברם, באג"מ (א, קו) הורה [בש"ק פר' נח ו' במרחשון תרפג] לאמר בשחרית, למרות שהיה חתן "לפי שאין טעם נכון לדחות, שאי"ז ענין אבלות, וגם סליחות אומ' כשיש חתן/מילה. והמג"א שהורה לדחותו למנחה הוא משום "מהיות טוב", ובשלמא במילה, שא"א תחנון בשחרית בחול ובמנחה אומ', נחא, אבל בחתן הלא גם במנחה יהיה כאן החתן ומה ירוויחו בכך? בזמן המג"א היו מפטירים ב"שוש איש" בשחרית (כמנ' הקדום) ולכן העדיף לדחותו למנחה, אך בזמננו אין בכך שום ענין". ומ"מ גם לדבריו במילה יש לדחותו למנחה, וכן הורה הגרא"ל שטיינמן זצ"ל בש"ק אחו"ק ו' באייר תשע"ב, בהסתנדקו בברית נינו.

[ז] הרב אהרן וינד שליט"א אמר שב"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א הורה שגם כשיש חתן ללא ברית מילה, יברכו "מי שברך" במנחה ע"פ מש"כ בכה"ח (או"ח תצב ס"ק ז) בשם "מאמר מרדכי": "כי עיקר שמחת המילה והחתונה בשחרית" ("מועדי קדשך", ח"ב פ"ט ס"ק נב).

[ח] אם כשעונה "אמן" אחר "מי שברך" (ולד' "מאורי אור" אחר התיבות "להתענות בה"ב". הע' הגה"ח ר' אריה וייס, אב"ד ויז'ניץ בלונדון, ב' "עולת ראייה" שליט"א) דעתו להתענות, אינו צריך עוד לקבל עליו התעניות שלפניהן במנחה (ואעפ"כ כדאי לחזור ולומר הקבלה, במנחה שלפניהם; א) שתקובל תפלתו ברצון. ב) שייצא יד"ח הדעה השוללת קבלה אחת לג' תעניות (ר' או"ח תקסב, ח, וכה"ח סקס"א)), אך מכל-מקום אינו מחוייב משום כך להתענות (לל"י), כך שכל שאינו מקבל ע"ע את התענית ג"כ רשאי (וצריך) לענות אמן >ומוהרי"ה מדו"יקוב זצ"ל התרעם על הממאנים לענות 'אמן', בחשבם שעליהם להתענות מפני ענייתם <[וי"א שזו קבלה ויזהר שלא יתחרט מלהתענות (לוח "דבר יום ביומו")]. לא ענה "אמן", ורוצה להתענות - צריך לקבל על-עצמו את התענית בתפילות המנחה שלפניהם, כמפורט להלן, דבר בעתו, דבר יום ביומו. אמר לפני-כן שבדעתו להתענות - חייב להתענות (לל"י).

[ט] למהרי"ל, אין מברכים בשבת זו את המתענים שני חמישי ושני אלא בשבת שלאחר יז במרחשון, או גם בשבת שלפניו, כשאינן די ימי בה"ב להתענות בהם עד ר"ח, כפי שחל השנה (ומברכים בש"ק פר' וירא).

[י] י' במרחשון: אחד התאונן באזני הרה"ק ר' מאיר מאפטא זצ"ל שבליל יוה"כ"פ שכח ושתה מים, וא"ל הרה"ק ש[מבעוד] (ב)ליל י' במרחשון יסגר כל המעת-

[ב] עוד נכתב שם ("מענינא דיומא" אות ג) בענין הזהירות שלא להגות אותיות השם כתיקונן. הנה האר"י ז"ל בס' "טעמי המצות" (פר' שמות) כתב כזה: השם במלוי יו"ד ה"י וי"ו ה"י וכיוצא בזה נקרא 'הוגה השם באותיות' וכך יש לקרות - יו"ד אי ה"י אי וי"ו אי ה"י אי. פי' דצריך להפסיק בין אות לאות בהברת 'אי', ממש כמו שכיוון המלקט "מענינא דיומא" מדעתו הגדולה..

[ז]

הרב ירוחם אלי' ראזענפעלד, ברוקלין = כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זצ"ל נהג להכין בעצמו את מאכל הביצים והבצלים ביום ש"ק, כפי מנהג אא"ז ה"דברי חיים" מצאנז'ל. הוא חתך את הבצלים והביצים ועירבם בשומן עוף ובזק עליהם מלח ג"פ ואח"כ פלפל (פעפער). וכן שמעתי שכ"ק אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א בוזק פלפל במאכל הבצלים והביצים. וכן עמא דבר (המוסיפים פלפל בתוך מאכלי שבת).

ומצאתי מקור ישן נושן בספר "תוספות השלם" בראשית א, יא, אות ח, עה"פ עץ פרי" - ולא קיימו מצות בוראן רק אתרוג ופלפלין (תנו רבנן: "פרי עץ הדר" (ויקרא כג, מ) - עץ שטעם עזו ופריו שוה, הוי אומר זה אתרוג. - ואימא פלפלין... (סוכה לה). לפיכך זכה אתרוג למצוה, פלפלין לתבשיל שבת.

מענינא דיומא!

נתקבל מהרב מרדכי גנוט בעל לוח 'דבר בעתו'

[א] ז' במרחשון: מגידי השיעורים בדף היומי ייחדו את שיעוריהם לע"נ מייסד מחזור הלימוד היומי הגהצ"ר יהודה מאיר (מהר"ם) ב"ר יעקב שמשון (שפירא, מלובלין) ראש יח"ל זצ"ל (הה"מ) שנפ' ללא זש"ק. בכחו כי רב, פעל שגם "האחרון שבישראל" יגיע (ויגע) "לנהר פרת" (תענית פ"א מג"ג, י), קצה גבולה של בבל, כלומר, לתלמוד הבבלי (הגה"ח ר' מאיר מנחם פערל הי"ו, ב"ב).

[ב] שמו"ת: ° בקראו "אם מחוט ועד שרוך נעל" ימשמש בציציות ובתפילין (ע"פ דרשת רבא בסוטה יז).

[ג] לקראת שבת: על שבת זו אמרו: עד מתי יתנהג העולם באפלה? כל אחד שנכסף להוציא עצמו מאפלה, בודאי תבוא לו/עליו אורה מאאע"ה (חי' הרי"ם, פר' לך). [הבח' אהרן גוטסמן נ"י, ישי' "שערי חיים", מנצ'סטר].

[ד] קריאת התורה: "עד פר' לך, שקוראים ענין אברהם, העולם נבוך, ואח"כ מתעורר חסד אברהם ונעשות ישועות בעולם" (אמרי פינחס).

[ה] ברכת בה"ב: הש"ץ, כשס"ת בידו, מברך "מי שברך" למתענים בה"ב בשבוע ומחצה הבא. יש המברכים לפני "אשרי" (הגאדר"ת זצ"ל בלל"י), יש המברכים לפני

לעת בחדר (בלי מנין?) וינהג בחמשת העינויים ולא יירא ולא יפחד (בשורות טוב

[יא] י' במרחשון: "היום הזה, שנולד בו גד, יהיה למזל טוב לכל העושה דבר, וביום טובה יהיה טוב, כי זכות גד חופפת עליו כל היום" (מ"ח), ° בפרט שהיום "עשירי קדש" ° והוא סימן טוב אף ברוחניות ("בא גד" עולה י'. הגה"ח ר' יחיאל בונים שליט"א, קרית צאנז, נתניה) ~ ° דבר בעתו מה טוב לקרוא פסוקי לידת גד, הברכות שקיבל מיעקב וממרע"ה ועוד, על דרך המנהג שהובא בלוח "דבר בעתו" בטו בסיון (יהודה) בשם מל"ח.

[יב] תענית 'שני קמא', י' במרחשון: נתפשט המנהג שמתענים י"ב תעניות צבור בשנה כדי שיעלה לכל חדש יום א', ואלו הן: יוה"כ, ה' התעניות מדברי נביאים, בה"ב דמרחשון ודאייר. תענית ער"ה שלא תקנו בו "ויחל" ו"עננו", הוא כנגד חדש העיבור הבא לפרקים (סוף לבוש או"ח, מנהגים, כ"ח).

[יג] גם אלה שאינם מתענים - רצוי שלא יאכלו בשר ולא ישתו יין בימי תענית בה"ב (ר' או"ח תק"פ, ג ובנו"כ) ~ הגאדר"ת זצ"ל לא אכל בהם בשר (בשנים שלא צם בהן) (נפש דוד). כ"ק מהר"א מבעלז זצ"ל הורה שלא לבשל בשר לתלמידי ישיבה"ק בימי תענית בה"ב. למנ' סקווער, גם אם הפסיקו התענית בסעודת ברית מילה או פדיון הבן, ממשיכים להתענות עד הלילה.

[יד] שחרית ב' וה' וירא: ° ראוי לכוון בבקשת "מי שענה לאברהם... ליצחק..." הקשורה לפרשת השבוע המסתיימת בקריאת פרשת עקדת יצחק ~ ° דבר בעתו לומר בכוונה יתירה את תפלת "אנא, מלך... ותראה לפניך עקדת יחיד" השייכת לפרשת השבוע, בה קוראים פרשת עקדת יצחק.

[טו] על המסורת להשתטח על קבר רחל ביום פטירתה, ר' באריכות בלוח "דבר בעתו".